

dr hab. inż. arch. Karolina Tulkowska-Słyk, profesor PW
Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej,
Koszykowa 55, 00-659 Warszawa
karolina.tulkowska@pw.edu.pl

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pana mgr inż. architekta Jędrzeja Suheckiego:
„Alternatywne sposoby zamieszkiwania a formowanie architektury mieszkaniowej”
opracowanej na Wydziale Architektury Politechniki Poznańskiej
pod kierunkiem Promotora, dr hab. inż. arch. Macieja Janowskiego, profesora PP

Recenzję opracowano na zlecenie Dziekan Wydziału Architektury Politechniki Poznańskiej, Pani dr hab. inż. arch. Agaty Gawlak, prof. PP, na podstawie umowy o dzieło nr 0100/2025/101 z dnia 5 marca 2025, w oparciu o przepisy ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571 z późn. zm.).

Rozprawę przedłożono do recenzji w formie oprawionego egzemplarza pracy doktorskiej – książki w miękkich okładkach, zawierającej: 183 strony tekstu, wraz z bibliografią (w podziale na: literaturę – 136 pozycji, filmografię – 5 pozycji, akty prawne – 12 pozycji, raporty – 21 pozycji i netografię – 31 pozycji), spisem ilustracji (76), tabel (23) wykresów (10) oraz suplementem obejmującym dane ankietowe. Tekst podzielono na cztery rozdziały, poprzedzone streszczeniem w języku polskim i angielskim.

1. KOMENTARZ OGÓLNY

1.1. Całość pracy

Autor podejmuje problematykę alternatywnych sposobów zamieszkiwania w kontekście formowania zabudowy mieszkaniowej (przy czym formowanie sprowadza do układów funkcjonalno-przestrzennych). W badaniach odnosi się do zagadnień społeczno-ekonomicznych i doboru parametrów w zabudowie, zwłaszcza wielorodzinnej. Problem badawczy dotyczy rozwarstwienia w dostępie do funkcjonalnego mieszkania (w Polsce na początku XXI w.) i rozpatrywania mieszkania jako wartości wymiennej, a nie użytkowej. Celem badań jest wskazanie korelacji pomiędzy sposobem zamieszkiwania a układami funkcjonalno-przestrzennymi. Przy tym Autor sprawdza czy mieszkanie traktowane jako towar spełnia oczekiwania użytkowników i porównuje sytuację polską z krajami o większym udziale zasobów należących do podmiotów niekomercyjnych. Jako referencyjny przyjęto model co-housingu, ze względu na mechanizmy partycypacyjne oraz wartości wspólnotowe, sprzyjające zarówno pogłębionej identyfikacji potrzeb użytkowników, jak i zróżnicowanym rozwiązaniom architektonicznym.

Dysertacja ma charakter syntetyczno-analityczny i została oparta na przeglądzie literatury, badaniach terenowych (rozpoznanie in situ), analizach porównawczych, studiach przypadków oraz badaniach ankietowych.

Praca jest spójna i starannie opracowana pod względem edytorskim, ma klarowną strukturę i czytelną formę graficzną. Duża liczba ilustracji i schematów autorskich ułatwia odbiór i wskazuje na potencjalną atrakcyjność opracowania dla szerokiego kręgu czytelników, obejmującego zarówno studentów architektury, profesjonalistów, jak i inne osoby zainteresowane rozwojem mieszkalnictwa.

1.2. Struktura pracy

Opracowanie jest skonstruowane logicznie i klarownie. We *Wprowadzeniu* stanowiącym **Rozdział 1** (strony 15-35) Autor identyfikuje problem badawczy, wyjaśnia motywy podjęcia tematu, opisuje stan badań, przedstawia zakres pracy, cele, pytania badawcze, tezę i hipotezy, oraz metodykę badań. Rozdział zamyka punkt *Definicje i pojęcia*, w którym pojawia się bardzo przydatny autorski słowniczek podstawowych terminów używanych w pracy.

Zgodnie z tezą, zasoby mieszkaniowe w Polsce nie odpowiadają w pełni na potrzeby użytkowników. Dominujący model gospodarki mieszkaniowej, oparty na dualizmie „kupuj lub wynajmuj”, prowadzi do sytuacji, w której nowopowstające zasoby:

- nie wpływają istotnie na poprawę dobrostanu większości użytkowników,
- nie przyczyniają się do podnoszenia jakości architektury środowiska zbudowanego,

– a ich dalszy rozwój w obecnej formule pozostaje w sprzeczności z zasadami zrównoważonego rozwoju.

Rozdział 2, zatytułowany *Kontekst* (s. 39–87), stanowi analityczne opracowanie uwarunkowań historycznych, ekonomicznych i społecznych, mających wpływ na rozwój form mieszkalnictwa. Część historyczna obejmuje zarys ewolucji zabudowy mieszkaniowej, z uwzględnieniem form wspólnotowych, procesów urbanistycznych, standardów zamieszkiwania oraz zmian w polskiej polityce mieszkaniowej przed i po II wojnie światowej. Wątek ekonomiczny odnosi się m.in. do klasycznych i współczesnych teorii (w tym Adama Smitha i *konceptji obwarzanka*), polityki mieszkaniowej Wiednia oraz aktualnych uwarunkowań ekonomicznych w Polsce. W kontekście sytuacji społecznej, rozdział koncentruje się na problematyce budowania wspólnoty jako istotnego czynnika kształtującego współczesne modele zamieszkiwania. Autor zajmuje się w tej części pracy także alternatywnymi metodami kształtowania architektury mieszkaniowej poruszając zagadnienia organizacji przestrzeni, komfortu, optymalizacji kosztów pozyskania mieszkania i eksperymentalnych form zabudowy. Przedstawia charakterystykę co-housingu uwzględniając uwarunkowania społeczne, organizacyjne i przestrzenne. Opisuje trzy współczesne kooperatywy mieszkaniowe zrealizowane w Austrii i Niemczech w różnych sytuacjach przestrzennych (plomba, budynki wolnostojące, adaptacja). Rozdział zamyka podsumowanie, w którym co-housing przedstawiony jest jako potencjalnie „najlepsza odpowiedź na każdy etap kariery mieszkaniowej”.

Rozdział 3: *Badania własne* (strony 91-121) poświęcony jest zagadnieniom ewaluacji potrzeb mieszkaniowych i dostępności mieszkań. Autor rozpoczyna od klasyfikacji badanych obszarów problemowych, skupiając się na: strefach funkcjonalnych mieszkania, strefach funkcjonalnych poza mieszkaniem, przestrzeniach wspólnych, układach funkcjonalno-przestrzennych, typologii układów w zabudowie wielorodzinnej, relacjach sąsiedzkich/z sąsiedztwem, dostępności (w sensie finansowym, funkcjonalnym i ergonomicznym) i dobrostanie (rozumianym jako połączenie materialnego dobrobytu i poczucia szczęścia). W podrozdziale *Ewaluacja potrzeb mieszkaniowych* znajdujemy wyniki badania sondażowego, w którym respondenci odnieśli się do sześciu pytań, dotyczących: 1. formy prawa do mieszkania, 2. oceny wielkości przestrzeni pełniących różne funkcje w mieszkaniu (posiłki, sen, higiena, przechowywanie/pranie/sprzątanie, wypoczynek, hobby, zabawa/sport, praca), 3. ewentualnej realizacji potrzeb (jw.) w przestrzeniach wspólnych, 4. znajomości oddolnych inicjatyw mieszkaniowych, 5. efektywności pomocy sąsiedzkiej, 6. zaangażowania społecznego.

Wyniki omówione są ogólnie i szczegółowo – w relacji do przyjętego zakresu badawczego. Na podstawie udzielonych odpowiedzi, Autor typuje respondentów predystynowanych do wspólnotowych form zamieszkiwania, korelując odpowiedzi z cechami grup tworzących i użytkujących kooperatywy mieszkaniowe wywiedzionymi z wcześniejszych rozdziałów. Ostatecznie określa predyspozycje wg pokoleń (baby boomers, X, Y, Z) i wskazuje wnioski techniczne dotyczące poprawy jakości badania (zwiększenie liczby respondentów z uwzględnieniem poziomu przychodów, dodanie pytań weryfikujących i uszczegółowienie cech mieszkania). W podrozdziale dotyczącym dostępności mieszkań pojawia się charakterystyka

polskich zasobów mieszkaniowych w odniesieniu do sytuacji w Niemczech i Austrii. Analizy dostępności uzupełniają studia przypadków, obejmujące dwie realizacje mieszkaniowe o odmiennym formacie: budynek wielorodzinny w Poznaniu i kooperatywę mieszkaniową w Wiedniu.

W podsumowaniu rozdziału Autor zauważa, że w Polsce, z uwagi na niedostateczną ofertę dopasowaną do zróżnicowanych potrzeb i możliwości finansowych, mieszkanie funkcjonuje jako towar – mniej dostępny i relatywnie droższy niż w innych państwach UE. Wyniki badań potwierdzają niedobór mieszkań dostępnych, dobrze zaprojektowanych, uzupełnionych o funkcjonalne przestrzenie wspólne. Taka sytuacja nie tylko ogranicza możliwość zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych, lecz także zawęża perspektywę realizacji relacji społecznych. Dodatkowo, wachlarz możliwych odpowiedzi projektowych pozostaje ograniczony.

W **Rozdziale 4: Wnioski i podsumowanie** (strony 125-135), Autor odnosi się do odpowiedzi na pytania badawcze, przeprowadza weryfikację hipotez badawczych i uzasadnia potwierdzenie tezy postawionej w pracy. Określa też postulaty i dalsze kierunki badań, zwracając uwagę na konieczność dywersyfikacji form wsparcia mieszkalnictwa dla różnych grup interesariuszy, rozwinięcie programów wspierających najem na preferencyjnych warunkach, tworzenie rozwiązań wspierających alternatywne formy zamieszkiwania, sprawdzenie możliwości wykorzystania istniejących zasobów, w tym zabudowy prefabrykowanej oraz wypracowania formatów architektury mieszkaniowej umożliwiających adaptację do współczesnych zagrożeń (epidemie, migracje i in.).

1.3. Koncepcja pracy, piśmiennictwo, konstrukcja wyводу

Przedstawiona rozprawa podejmuje problematykę odpowiadającą wymaganiom stawianym pracom doktorskim. Całość została opracowana z zastosowaniem adekwatnego instrumentarium metodologicznego. Struktura pracy jest przejrzysta, a rozdziały kończą się właściwie sformułowanymi podsumowaniami, które syntetyzują przedstawione treści i wyniki analiz. Przebieg procesu badawczego został w pracy zaprezentowany właściwie, a Autor wykazuje dobrą znajomość warsztatu naukowego. Prawidłowo formułuje przedmiot badań i rozwija go w sposób spójny i konsekwentny. Wątpliwości dotyczące konstrukcji wyводу zamieszczono poniżej, w uwagach szczegółowych.

Wiedzę naukową Autora i orientację w temacie oddają przypisy i cytaty. Doktorant porusza się swobodnie w problematyce architektonicznej oraz odwołaniach do innych dziedzin.

Znajomość literatury przedmiotu potwierdza dobrze skonstruowana Bibliografia. Czytelna struktura wyводу umożliwia zapoznanie się z materiałem naukowym zawartym w literaturze i właściwie dobranych przykładach.

Przekaz ilustracyjny jest ważnym elementem dopełniającym pracę poświęconą architekturze. Zdjęcia, rysunki i schematy dobrano właściwie do założeń merytorycznych. Tekst jest przystępny, język komunikatywny, choć zdarzają się drobne usterki redakcyjne i stylistyczne, powtórzenia oraz nieprecyzyjne sformułowania. Nazewnictwo i terminologia naukowo-techniczna stosowane w rozprawie są prawidłowe. Przedstawiona dysertacja jest pozycją

dowodzącą umiejętności konstruowania wywodu naukowego i formułowania myśli przez Autora.

Istotniejsze uwagi przedstawiam w drugiej części recenzji.

2. UWAGI SZCZEGÓŁOWE

- 2.1. Tytuł pracy, zdaniem recenzentki, nie oddaje precyzyjnie treści badań. Ograniczenie znaczenia „formowania architektury mieszkaniowej” do układów funkcjonalno-przestrzennych jest mocno zawężające.
- 2.2. Dla uzyskania pełnego obrazu, także w kontekście zakresu tematycznego i terytorialnego pracy, stan badań należałoby uzupełnić co najmniej o pozycje dotyczące rozwiązań europejskich, np. niemieckich, w tym dotyczących kombinacji typologii pozwalających na uzyskanie różnorodności funkcjonalnej i przestrzennej, wrocławskie Habitaty i in.
- 2.3. Postawienie i próba udowodnienia tezy pracy oraz precyzyjna konstrukcja wywodu, w tym weryfikacja hipotez badawczych sugerują matematyczny charakter rozważań, podczas gdy natura prowadzonych analiz dotyczy środowiska zbudowanego, rozwiązań przestrzennych i jest (jednak) związana z praktyką architektoniczną. W tym kontekście istotniejszy wydaje się aplikacyjny potencjał pracy, który, zdaniem recenzentki, nie został w pełni wykorzystany.
- 2.4. Dużą liczbę schematów ilustrujących nie tylko badane zagadnienia, ale także sam proces badania można uznać za wartość pracy. Z drugiej strony ich różnorodność i mnogość powodują wrażenie nieuzasadnionego powtarzania treści poruszanych w tekście.
- 2.5. W pracy zdarzają się niejasności, uproszczenia i skróty myślowe, np. w opisie tła historycznego i urbanistycznego, gdzie pojawia się zdanie: „Okres po I wojnie światowej był z racji powrotu Polski na mapę Europy potężnym wyzwaniem dla mieszkalnictwa, któremu wobec braku środków państwowych próbowali wychodzić filantropi i przedsiębiorcy zakładając spółdzielnie mieszkaniowe korzystając w pełnym znaczeniu tego słowa” (s. 43) lub w podsumowaniu rozdziału 2: „Jest to odpowiedź na lokalną polaryzację osadniczą i społeczną powodowaną wypieraną funkcją mieszkaniową” (s. 87).

3. WNIOSKI KOŃCOWE

Autor podjął niezwykle interesujące i aktualne zagadnienia dostępnego mieszkalnictwa, ujmując je w wieloaspektowe analizy i przywołując wiele wartych zauważenia rozwiązań. Tematyka kształtowania zabudowy mieszkaniowej w ogóle, a wielorodzinnej w szczególności znajduje się w polu zainteresowań wielu badaczy, jednak nadal niewiele jest opracowań traktujących ten temat systemowo i wielowątkowo. Uważam rozprawę doktorską Pana mgr inż. architekta Jędrzeja Suheckiego: „Alternatywne sposoby zamieszkiwania a formowanie architektury mieszkaniowej” za pracę wartościową, prezentującą dobry materiał do dyskusji i punkt wyjścia dla dalszych analiz. Szczególnie badania własne Autora stanowią interesujący przyczynek do rozważań na temat metod

prowadzenia prac w dyscyplinie architektura i urbanistyka. Przegląd poglądów i rozwiązań dotyczących współczesnej dostępnej architektury mieszkaniowej, usystematyzowany wg przyjętych przez Doktoranta kryteriów i poddany analizom problemowym pozwala wyciągnąć własne wnioski i kontynuować dyskusję w szerszym polu zagadnień. Prowadząc wywód, Autor wykazał się wiedzą oraz wykazał celowość badań. Recenzowana rozprawa reprezentuje dobry poziom merytoryczny i edytorski i jest wykonana zgodnie ze standardami pracy doktorskiej przyjętymi w naukach inżyniersko-technicznych, dyscyplinie naukowej architektura i urbanistyka. Uwagi zawarte w recenzji mają charakter polemiczny i nie umniejszają pozytywnej oceny dysertacji. Praca jest oryginalna i wnosi nowe, wartościowe elementy do dyskursu na temat architektury mieszkaniowej. Jej struktura i treści zawarte w podsumowaniach potwierdzają zasadność przyjętej koncepcji badawczej i w sposób przekonujący dokumentują uzyskane rezultaty.

W podsumowaniu powyższego, przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska Pana mgr inż. architekta Jędrzeja Suheckiego: „Alternatywne sposoby zamieszkiwania a formowanie architektury mieszkaniowej” spełnia wymogi Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktoranta w dyscyplinie architektura i urbanistyka, potwierdza umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej i stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

Stawiam wniosek o przyjęcie recenzowanej pracy jako rozprawy doktorskiej i dopuszczenie jej do publicznej obrony przez Radę Dyscypliny Architektura i Urbanistyka Politechniki Poznańskiej.

Karolina Tulkowska-Słyk,
Warszawa, 5 maja 2025